

KULLABYGD

ÅRGÅNG V

KULLENS
HEMBYGD-
FÖRENING
ÅRSSKRIFT
1932

KULLENS
HEMBYGDSFÖRENINGENS
ÅRSSKRIFT
1932

Kullens hembygdsförening, som bildades den 13 juni 1926, har till uppgift att främja hembygdsvården inom Kullabygden och vill i detta syfte verka för att bevara natur- och kulturminnen av värde, att öka kunskapen om och kärleken till hembygden samt att understödja Höganäs museum.

*ETT OCH ANNAT FRÅN DET
GAMLA JONSTORP.*

Plock ur hundraåriga sockenstämmoprotokoll.

I.

Av Yngve Lindström.

Den minnesrika och fagra Kullabygden är för mina tankar och drömmar den käraste vallfartsort. Med tusende förgreningar gå mitt släkträds rötter ned i dess uråldriga jord. Här bröto länge sedan gångna släkten bygd; under arbete och möda hämtade de sin bärgning ur åker, äng och hav, tills de en efter en som mogna kärvar hämtades till fädernas viloplats vid helgedomen. Och mitt i saknads smärta kände de, som togo vid, där far och mor slutat, tacksamhet över att de gamle nu efter mödans år fått gå till vila i frid.

Över fädernas liv och verk kasta de gamla stämmoprotokollen sitt sparsamma ljus. Vi se av dem ett arbetets hjältesläkte, som levde i ringhet och frid, "gävo Gud och kungen sitt" och strävade för efterkommandes bästa, så långt de fattade det. I regel bära de gamla handlingarna vittne om svårigheter av vida större slag än vi senare tiders barn ha att uppta kampen med, och mellan raderna är det lätt att utläsa, att fäderna fingo bära sitt kors till sin grav. Men så kan det dock stundom falla en och annan solglimt över gulnade folianter.

Nedanstående plock ur dessa gamla akter tarva inga vidare kommentarer. De bringas som en hälsning från länge sedan svunna dagar, från de gamle, som sova i frid inom murarna kring den kyrka, vars förkunnelse säkert gav tröst och huggnad åt bekymrade sinnen. Ty hon var för dem vida mera än för oss. I hennes hägn växte fattigvård och barnaundervisning fram. På mångfaldigt sätt grep hon in i den enskildes liv, och året kom och gick i psalmbokens förklaring.

*Tryckeri-A.-B. Demokraten,
Hälsingborg 1932.*

Hon och hennes tjänare hade makt över folket; väl tröstade de, men de bestraffade även. Det följande torde bestyrka dessa om-
dömen.

Straffstocken vid kyrkan.

Vid allmän sockenstämma i Jonstorps kyrka den 17 juli 1803 föreställde ordföranden, pastorsadjunkten Lars Peter Wählin, sedermera församlingarnas kyrkoherde, att "som författningen likmätigt en straffstock borde finnas vid denna kyrka, och en gammal, nu obrukbar förefunnnes, den samma komme att repareras. Denna proposition bifölls, och anmodades smeden Ljungberg att emot 24 skillings arbetslön iståndsätta nämnda straffstock i anseende till järnsmidet, kyrkovärden Lars Jönsson att anskaffa en lås och hemmansäboen Jöns Ottosson att sätta fötter under stocken."

En hård äkta man.

Den 19 augusti 1810 hölls stämman med både Farhult och Jonstorp i sistnämnda församlings kyrka. Det var ett delikat ärende, som skulle behandlas. Hör bara:

"Både enskilt och i tillkallade förnuftiga mäns af Jonstorps församling närvaro hade pastor förmanat korporal Sven Ljunggren att afstå från den köld och hårdhet, han i längre tid ådagalagt mot sin hustru Toren Nilsson. Men dessa förmaningar saknade all verkan, hvarför pastor nödgats att på allmän sockenstämma ge Ljunggren förnyade varningar. Ljunggren var närvarande. Pastor framhöll, att han wore skyldig visa sin maka godhet och förlåta hennes fel — om hon hade några — samt lefva med henne i sams och kärlek, tillika erindrande om den pligt, han ägde att som ledamot af en christen församling icke göra någon offentlig förargelse. Ljunggren syntes heraf orörlig och obevkt." Han besvarade också den slutligt framställda frågan, "om han ville unna sin hustru att bo hos honom, med ett ovilkorligt nej".

Vi få väl hoppas, att den lärde och myndige doktorskyrkoherden lyckades mäkla fred mellan makarna. Men vi kunna endast hoppas det, ty protokollen ha intet vidare att förmäla i saken.

"En wanskött piga".

Vi vandra genom bleknad tysk skrivstil ett hundratal sidor i den gamla boken fram till år 1815. Vi få då ett nytt bevis på en nitisk själasörjares omsorger. I ett söndagen den 5 november detta år daterat protokoll läses följande:

"Till denna sockenstämma hade blivit kallad pigan Bengta Pettersdotter från Halså samt dess moder, änkan Anna Olsdotter, för att öfverwara församlingens och pastors öfverläggningar rörande utvägar att få den förra, eller pigan Bengta Petters, underwist uti sin christendom, hvaruti hon, änskönt öfver 20 år gammal, befunnits så okunnig, att hon ännu icke till den heliga nattvardens begående kunnat admitteras. De kallade woro tillstädes.

Pastor upplyste, att denna piga ännu icke kunde läsa ett enda ord riktigt innantill, att hennes utanläsning war, såsom en följd deraf, oriktig och hennes begrepp i andeliga ämnen icke en gång jämförligt med det, som finnes hos barn af första åldern i hus, der religion eger något värde. Derjemte tillkännagaf pastor, att modern warit mycket försummelig i vården om detta barn. Ehuru hon i flera år fått understöd af fattigkassan just i den afsikt, att hon skulle hålla sina barn i skola, hade hon det likfullt icke gjort. Pigan sjelf war efter pastors uppgift, mycket felaktig, som med en ihärdig kallsinnighet wårdslösat en så stor angelägenhet. Sedan pastor i flera år haft denna flicka med de öfrige sockne-barnen i sin enskilda underwising, men alla bemödanden att wäcka hennes håg för det ena nödwändiga warit utan påföljd, framställde han nu till församlingen, huru med henne förhållas skulle.

Som församlingen icke fanns hågad att något bidra till denna beklagansvärda warelses underwising, så nödgades pastor stadna i det beslut, att sjelf göra några uppoffringar för att hålla denna wanskötta piga i skola."

Fadern fick ej sälja sitt hus till sonen.

Fattigvärden war ett svårare problem i gamla tider än nu, ofta åtminstone. Vi se av det följande, huru rädd man war att få för många understödstagare. Det visar oss också, att den enskilde fick med hänsyn till det helas bästa underordna sig i större grad än i vår tid.

Vid stämma i Jonstorps kyrka den 19 augusti 1816 anmälde församlingens kyrkoherde, "att Johannes Persson i Tunneberga war sinnad att sälja sitt iboende hus till sin son, roteringskarlen Lars Fyr. Ordföranden fruktar, att Johannes Persson, sedan penningarna blifwit använda, som han för huset erhållit, skulle blifwa till större last för socknen, än om han behöll sitt hus, eller om socknen erhöill betalningssumman. Pastor framställde, hwad församlingen i afseende på den tillämnade handeln fann skäligt att tillgöra och besluta. Pluraliteten war af den tanken, att Johannes Persson skulle behålla sitt hus, så länge han kunde bestyra sitt hushåll, och när han framdeles icke längre kan besörja sina hushållsangelägenheter i socknen, i afseende på dess försörjande taga det beslut, hwartill omständigheterna kunde föranleda."

Jordbruket föga givande.

Vid sockenstämma den 17 juli 1803 skulle församlingsborna ta ställning till en av länsstyrelsen föreslagen inrättning av "socknesmagaziner". Men då åkerbruket, "enligt hwad åboarne allmänt uppgåfvo, icke i denna orten är så gifvande, att någons egor kunna frambringa mer än hwad till dess eget hushåll åtgår, men deremot esomoftast mindre, funno de icke möjligt, att i denna socknen något sädesmagazin kunde inrättas".

Ett kräftans offer i Svanshall och en fattig skomakare i Tunneberga.

Ett protokoll från sockenstämma den 10 september 1820 förmåler, att "pastor anmälte, att Husmannen Ola Svens Dotter Anna i Svanshall befann sig i en ganska (= mycket) ömmande belägenhet, aldennstund hon af en i högsta grad inrotad kräftskada öfver hela ansigtet war ur stånd at kunna förvärfva sig det nödvändigaste till lifvets bergning och att hon förgåfves använt det lilla, hon ägt, för att få bot för denna rysliga och beklagliga sjukdom. Ordföranden anhöll hos församlingen om ett christeligt medlidande med denna olyckliga Varelse. Församlingens ledamöter togo denna saken i en öm öfverläggning och lofvade, att så länge hon lefver gifva henne 3:ne kappor korn af hvarje helt hemman, hvilket korn vid jultiden hvarje år åt hennes föräldrar öfverlämnas, så länge hon hos dem vistas."

Av församlingsbornas barmhärtighet behövde dock aldrig Anna Olsdotter leva. Den 4 december samma år (1820) skattade hon åt förgångelsen, och då ryckte en annan hjälpbehövande in i hennes ställe. Det var skomakaren Sjöberg i Tunneberga, som anhöll hos församlingen "om något understöd i sin tryckande fattigdom". Vi se av sockenstämmoprotokollet för den 17 december ovannämnda år, att "pastor föreslog, att åt Sjöberg skulle öfverlämnas det Quantum Spannemål, som församlingen lofvat gifva åt Pigan Anna Olsdotter i Svanshall i dess lifstid. Denna proposition blef allmänt bifallen, och erhåller således Sjöberg 3:ne kappor korn af hvarje helt hemman, räknadt från och med den 4:de innevarande månad, då Anna Olsdotter afled; dock får denna Spannemål icke på en gång uppbäras, utan draga kyrkovärdarna försorg, att Sjöberg deraf erhåller i måhn af sina behofver".

— — —
Vi få i en kommande årsskrift anledning återkomma till värden av de fattiga i svunna dagar. Paragraferna härom höra givetvis till de mörkare sidorna i dåtidens sociala liv. Men det bör förutskickas, att även om en fattig samhällsmedlem då hade en tyngre lott än i våra dagar, så voro också understödsgivarna i mindre levnadsvillkor än nutilldags. Var och en är barn av sin tid, och endast den, som ej förstår utvecklingens synpunkt, anlägger våra dagars måttstock på förgångna tiders förhållanden.

JONAS LUNDBERGSSON.

Av kyrkoherde emeritus H. J. Brolander.

Kyrkoherden i Wäsby och Wikens församlingar, filosofie doktorn Jonas Lundbergsson, var en rikt utrustad personlighet, "en andlig vältalare av betydligt mått", "en självständigt tänkande man" med fast kyrklig inställning, vördnadsbjudande och respektingivande i all sin färd. Endast sex år var det honom beskärt att i prästerlig gärning verka inom Lunds stift och i angivna församlingar. Det är ej att vänta, att han därunder skulle hunnit göra sig allmänare känd inom stiftet, i synnerhet som han icke var någon rese- eller mötespredikant. Då det därjämte är 66 år sedan han gick bort och därunder det släkte, som suttit under hans predikstol, i det närmaste hunnit utdö, är det även att antaga, att mycket av vad han varit och verkat inom församlingarna där inträtt i glömskans och ovetenhetens dunkel. Hans minne är emellertid för stort och för gott att så småningom helt utplånas, särskilt i den ort, som en gång haft förmånen räkna den märklige mannen såsom sin. Då jag är en av de helt visst få, som ännu leva kvar och som varit inställda under hans personliga inverkan, har jag av tacksamhet för vad han för mig och min livsgärning betytt känt det som en plikt att nedan ställa fram hans livsbild i dagen.

Kyrkoherden Lundbergsson var till börden skåning. Han var född i Arrarp i Härslövs socken och Rönnebergs härad den 14 okt. 1806. Föräldrarna voro torparen Jöns Lundberg och hans hustru Elsa Katrina. Av föräldrarnas samhällsställning torde framgå, att hemmet varit ställt in under små förhållanden. Något längre fram flyttades detta till Landskrona, där föräldrarna sysselsatte sig med bryggerirörelse. Denna flyttning synes hava medfört någon förkovran i ekonomiskt avseende att döma av den omständigheten, att föräldrarna ansett sig kunna insätta två sina söner i skola för att beträda studievägen, nämligen utom Jonas en hans yngre broder Heribert Johan-

nes, född den 22 april 1810, även han rikt begåvad i likhet med Jonas. Han dog såsom student och filologie kandidat.

Det får emellertid antagas, att föräldrarnas ekonomiska ställning även efter flyttningen ej varit annorlunda, än att det gällt för sönerna att så fort som möjligt under studietiden söka reda sig själva genom andras undervisning. Ätminstone beträffande Jonas är det känt, att han under studietiden mycket därmed var upptagen. För lärarekallet har han tydligen haft stor lust och begåvning. Det föll också på hans lott att ägna en betydlig del av sitt liv åt detta kall. Han vann också därunder "anseende av att vara en utmärkt lärare". Redan som ung student fäste han uppmärksamhet vid sig genom att uppträda som läroboksförfattare. Han utgav då en broschyr om Historiens konstruerande, däri han gav anvisning om ett tillvägagångssätt för världshistoriens lättare inlärande och inpräglande i minnet. Såsom student ådrog han sig ock stor uppmärksamhet genom att oförskräckt inlåta sig i en allvarlig debatt med universitetets på den tiden myndige man, dåvarande professorn, sedermera biskopen i Karlstad C. A. Agardh, rörande en studentkårens organisationsfråga, därvid ådagaläggande, att han satt inne med förutsättningar att bliva det, för vilket han sedermera gjort sig känd, nämligen att vara en debattör av första ordningen — lugn, skarpsinnig och icke utan skärpa. Sina studier vid universitetet i Lund avslutade han 1832, då han blev promoverad till filosofie doktor.

Omedelbart därefter begav han sig till Stockholm, där han kom att stanna i hela 25 år, eller till dess han såsom kyrkoherde tillträdde pastoratet. På förhand hade han ej där förskaffat sig någon anställning. Då sådan ej heller genast stod att uppbringa, återstod för honom ej annat än att för sin utkomst åter gripa sig an såsom privatlärare. I ekonomiskt avseende synes detta hava slagit mindre väl ut. Det har nämligen berättats, att han ett par år efter sin ankomst till Stockholm där infann sig vid en examensprövning, i vilken även elever, som han hade under sin ledning, hade att deltaga, och att han därvid var så tarvligt klädd, att han för att dölja bristerna svept sig i en slängkappa, vilken han av angivna anledning ej ansåg sig kunna avlägga, varför han, då han blev ombedd att övertaga förhöret, måste utföra detta sålunda utstyrd. Detta hindrade emellertid ej, att han

utförde förhöret på ett så mästerligt sätt, att vederbörande fingo sin uppmärksamhet fästad på honom såsom varande en lärarebegävnig, som var värd att taga vara på. Så vann han anställning först såsom extralärare och från 1839 såsom ordinarie lärare vid Nya Elementarskolan i Stockholm. Denna anställning var i och för sig en utmärkelse, när denna skola var avsedd att vara en normalskola för andra dylika skolor, varför man var angelägen att vid den fasta särskilt framstående lärare. Under läraretiden beredde han sig för inträde i prästämberet. Prästvigd blev han i Lund den 6 juni 1841. Redan förut hade han vunnit uppmärksamhet såsom en synnerligt framstående predikant. Skoltjänsten lämnade han 1851, varefter han helt ägnade sig åt prästerlig verksamhet, ägande anseende att vara en av huvudstadens på den tiden yppersta predikanter. Hans predikningar blevo av åhörarna gärna begärda till trycket. Han lät även utgiva en hel årgång sådana — värtaliga men ock allvarliga och kraftiga.

Den religiösa väckelse, som vid medlet av 1800-talet gick fram över en stor del av den evangeliska kristenheten, hade föranlett, att till Paris i början av 1850-talet sammankallats ett s. k. evangeliskt alliansmöte, till vilket de olika evangeliska kyrkorna och samfundens anmodats sända representanter. Lundbergsson, känd för sin fasta kyrkliga ståndpunkt och sin stora oratoriska förmåga, blev utsedd att därvid representera den svenska kyrkan. Det svenska väckelsefolket hade där även sina representanter. I likhet med vad förhållandet i de dagarna från det hållet ofta var här hemma, utmålades av dessa vid mötet den svenska kyrkan såsom "ett ispalats", varmed man ville framhålla, att inom henne ej något andligt liv kunde trivas eller uppkomma. För Lundbergsson var det en lätt sak att ådagalägga orimligheten av, att Guds Ande skulle vara betagen möjligheten att verka sitt verk till själars frälsning i en kyrka, i vilken Guds ord sedan flera århundraden blivit predikat rent och klart. Illa blev sådant hans inlägg här hemma från väckelsefolkets sida uttytt och förvänt.

Efter att såsom extra sökande ha anmält sig hos Kungl. Maj:t blev Lundbergsson utnämnd till kyrkoherde i Wäsby och Wikens pastorat den 25 febr. 1855, vilket av honom tillträdtes den 1 maj 1857.

Från början visade han sig vara en man, som både ville och kunde något uträtta. Det numera mest påtagliga av vad han i yttre avse-

ende utfört är det stora, ståtliga boningshuset för prästgården, som ersatt det förutvarande, som var en lång, smal och låg énvåningsbyggnad under halmtak, förmodligen förskrivande sig från Carl XII:s tid. Utom detta lät han uppföra en ny stallbyggnad, varjämte han lät anlägga betydliga planteringar vid och omkring prästgården, vilka dock numera endels äro utplånade. Det är självklart, att han för sådana sina byggen och anordningar fått göra betydliga uppoffringar. Han var i tillfälle att så kunna göra, när hans ekonomiska ställning var god. Det har berättats, att den blivit så särskilt därigenom, att han under sin stockholmstid av någon, som känt sig stå i tacksamhetsskuld till honom, fått mottaga en betydligare testamenterisk gåva. — Han sörjde för att kyrkorna höllos i så prydligt och inbjudande skick som möjligt. För Wäsby kyrka anskaffades på en gång tre stycken ljuskronor, varjämte en likvagn inköptes, en pjäs, som vid den tiden väl knappast varit att skåda på landsbygden. Kyrkogårdarna, som voro helt ovärdade och utan andra gångar än s. k. "kostigar", lät han indela i ordentliga kvarter genom att anlägga behöriga gångar, varjämte han lät omgiva dem med prydlig trädplantering.

Såsom själv mångårig lärare vid skola var det naturligt, att han hade ett varmt sinne och intresse för folkundervisningen. Betydligt var också det framsteg folkskolan gjorde under hans tid. Ny skolordning och flera nya skolämnen gjorde därunder sitt inträde i folkskolan. Han hade också förmånen att vid sina skolor ha allvarliga och dugliga lärare. Jag tänker härvid särskilt på mina egna lärare vid skolan i Wäsby: Gustav Fredrik Gustavsson och August Ferdinand Johansson, båda ägande god förmåga att implanta det gott var i unga sinnen. Inom parentes må jag nämna, att den förre dog i utbildad lungsot vid 27 års ålder. Hans hjärteställning till Gud kan inhämtas av den 260:de psalmen, som av honom ofta lästes vid skolbönen. Den senare, en from man, som blev ordinarie lärare i Wänga i Västergötland, dog vid hög ålder.

På Lundbergssons initiativ upprättades i Wäsby ett församlingsbibliotek, säkerligen en nyhet för den tiden, och med kraft grep han in i fattigväsendet, sökande däri införa behövlig tukt och ordning.

Av det nämnda torde nogsammt framgå, att Lundbergsson i yttre praktiska förhållanden var en duglig församlingsföreståndare och ordningsman; i mycket en föregångsman. Störst och betydelsefullast var han väl dock såsom församlingsherde och själavårdare. Med stort allvar och kraft predikade han den bättring, som är till Gud, och den tro, som är till vår Herre Jesus Kristus. Hans predikan var uppbyggd och genomandad av innerlig bön. Han var en bedjare, som flitigt gick bönevägen. Jag kan, när jag så vill, ännu se honom för mina ögon, då han i improviserad bön med mot höjden lyftat öga kämpade en jakobskamp för de sjukas hjälp och frälsning, som anhållit om hans och församlingens förbön. Jag kan så ännu förnimma värmen i hans bön, då han begagnande orden i ps. 335: 3—4 bar fram deras välgång och lycka, för vilka han avkunnat lysning till äktenskap. Han var en god liturg, som genom bön och sång från altaret förmedlade giva gudstjänsten en högstämmd och högtidlig prägel. Man har emellertid velat påstå, att han i sina predikningar uppträdde såsom motståndare till den andliga väckelse, som i den tiden här och var trädde fram. Att man så kunnat göra, kan ej berott på annat, än att man ej förstått eller ej velat förstå honom. Han kunde ej vara en väckelsens motståndare, han, som själv var en allvarlig väckelsepredikant. Han visste väl, att sådan var av nöden då såsom även annars. Men han visste ock, att det ej är nog med väckelse, utan att det gäller, att den fortskrider till och omsätter sig uti ett stilla blivande vid Herrens ord i ödmjuk självrannsakan, i allvarlig bot och bättring, och att den ej, såsom ej sällan visade sig bliva fallet, slog över i uppblåst andlig självsäkerhet, i ett svärmiskt sinne och i köttslig partiyr. För sådan stor fara varnade han, och så måste han göra. Att han icke var emot utan *med*, där han trodde sig finna eller vågade hoppas ett stilla ödmjukt och botfärdigt sinne och väsende, framgår nogsammt av den omständigheten, att han på anmodan var villig att i Höganäs 1861 inviga en missions- eller bönesal, förmodligen en av de första, om ej den första i sitt slag i den orten.

Biskop Joh. Henr. Thomander, som själv var en utomordentlig andlig talare, skattade Lundbergsson högt såsom predikant. Därför kallade han honom till predikant vid det allmänna prästmöte, som hölls i Lund 1858. Utgående från orden: Vi måste alla uppenbarade

varda för Kristi domstol, på det att var och en skall få eftersom han handlat haver medan han levde, evad det är gott eller ont, 2 Kor. 5:10, höll han en ljungande predikan, däri han med gripande allvar ställde sig och sina ämbetsbröder inför det ansvar, de såsom herdar hade för ställningen i de församlingar, som voro dem ombetrodda. Det var en predikan, som väckte uppmärksamhet och lät tala om sig. Biskop Thomander var ock villig tilldela honom särskild utmärkelse genom att vid tillfället av Carl XV:s kröning föreslå honom till utnämning till teologie doktors värdighet. Thomander hade till sådan utnämning föreslagit 6 stycken från Lunds stift. Då man på vederbörlig ort ansåg, att ej flera än högst 4 därifrån fingo ifrågakomma, fick Lundbergsson jämte en annan föreslagen kyrkoherde vika för dem, som voro äldre eller högre ställda på rangskalan. Ersättning erhöll han därigenom, att han utnämndes till ledamot av Kungl. Nordstjärneorden.

Den berömmelsen bör få följa hans minne i församlingarna, att han med nit och flit utsådde Guds ords säd i församlingarna. Han gjorde så ej blott vid de sedvanliga gudstjänsterna utan ock vid bibelförklaringar och aftongudstjänster vid ljus ävensom vid husförhör, kommunionförhör, konfirmandundervisning, husbesök och vid sjukbäddarna. Han ville, att Guds ord skulle lysa och råda inom församlingarna.

Så ville han, att förhållandet skulle vara särskilt i hans eget hem. Därför samlade han gärna sitt husfolk omkring sig till bön och Guds ords betraktelse. Så gjorde han ännu en sista gång, då han kände sin bortgång vara nära. Bland annat, som han därvid riktade till de närvarande, var förmaningen: Frukta Gud och håll hans bud, ty det hörer alla människor till, Pred. b. 12: 13. Oförglömmelig må den stunden varit för dem, som därvid fingo vara tillstädes. Han avled den 24 maj 1865 vid ej fullt fyllda 59 år. Under de två senaste åren hade han varit urståndsatt att fullgöra sitt ämbete. Den sjukdom, som nedbröt den av naturen starke mannen, var en kräftartad åkomma i halsen, som gjorde det svårt för honom både att äta och tala.

Requiescat in pace. Ebr. 13: 7.

Lund den 5 maj 1931.

H. J. Brolander.

WASBY SOCKEN I LUGGUDE HÄRAD.

Av Caspar Schönbeck. *)

Såframt Pastoren H. Jöran Engello uti Wässbij iche skulle gjort wederbörlig berättelse på det begärte och communicerade Memorial om Wässbij Pastorats beskaffenhet, så ken efterföljande något dertil göra, hvilchet Jag af better förfarenhet och långlige tidders kundskap har inhemptat och består uti effterföljande.

ad 2:dum Mom. Wässbij sokn och kyrkia är belägen uti Luggude Härad och den tract af Skåne som kallas Kullen, uth med Westerhafvet, i den dehl af Pontani Charta som kallas Wester Luggude Härad. Denna sokn eller kyrkia sijnes hafva fått sit namn af de der i orten befintlige och änn i dag här i orten bekanté Wassar och stora Mader, såsom Ornekär Wassar, Ingelstråde Mader, Huustofta åärer etc så at det wel der af i förstone heetat Wassabij, men sked nu som på många andre ställen skeed, och Jag uti det som Jag förr upsatt om Wehlinge Pastorat, har bewijst, har förändret sit namn, at det nu kallas Wässbij.

Om denna sokn och om dessa Wassar vore mijkket at berätta, så framt det egentl. mig tilkom; iche destomindre såsom Jag förmodar ingen derutaf kan taga något misstycke, så vil Jag berätta det som Jag af långl. förfarenheet veet och Jag utaf trowärdigt gammalt folch låtit mig tijd efter annan föreseija. Den Hampn som är vijd Joons-torp och nu kallas Halse Hampn, har fördum dagar intet så heetat, utan Wassahampn. Orsaken dertil är denna, at såsom Siön eller Hafvet, fordom gått mijkket längre up, som af de sandbankar och afsättningaf Gruus och småsteen emillan Nörre Heljared och Fahrhult tydeligen kan sees, så har och denna hampn gått mijkket längre up änn nu för tiden; Hvilchet deraf bestyrkes, at uti de, så kallade Ornekärs Wassar, hvarest nu för tiden är Eng, är för någre och trettijo år sedan, funnit i Jorden, eet stort skeps Ankare och

*) Se sid. 25!

togh, hvilchet gifver vijd handen, at så långt åtminstone har temmelig stora fahrttyg kunnat gå och hampna.

Men huruwijda det kan gifvas bifall, at hafvet har lupit så långt up, at det likasom gått uth, på andra sijdan emillan Höijenäas och Wijken, och sålunda genom eet stort vatn eller åå, likasom afskild den tracten som kallas Kullen ifrån den öfrige deel i soknen, det kan Jag intet finna naturligit, emedan Jag sielf noga seed der efter, och finner at vatn, först såsom een stor dehl af hafvet, och sedan såsom een stor åå, har fordom kunnat der warit, som sedermeera, så när som någre stora sträntor, är igenwuxit, har kunnat gått ifrån den så kallade Wassahampn, förbij Görslöf i Jonstorp sookn, up til Ornekär Wassar, hvarest skepsankaret är funnit uti Wässbij sokn, som nu är een god fierdedehls mijhl ifrån hampnen, som nu kallas Halsehampn, derifrån til och igenom Ingelstråde Mader, sedan til Brandstorp, förbi Esspered alt til Huustoffte åärer intil Långered, hvarest den stan-nar vijd een temmerlig hög Jordmohn, så at det är ganska Olykt, sluta at denna Aqvæductas (:vatngång:) skulle så warit forne tijder, at det kunnat gått af det eena hafvet i det andra emillan Hijenäas och Wijken.

ad 3:tium. Utaf de Mählningar som i stor Mijkkenheet finnes under hvalfvet inne i kirkian sees een person med een krona på hufvudet måhlad och een ofverskrifft med gamla Munkebookstafver S:t Olaus, hvarföre man slutar at emedan inga andra beläten äro krönte, så är denna kyrkian til S:t Olof invijgd och consecrerad.

4:o. Kyrkian är bijgd af Gråsteen, een mijkket gammal bijgning. Wijd kyrkian på Nörre sijdan är eet Capel mit uth för den lilla kyrkiodörren, som är på södra sijdan up emot Choret. Uti detta Capel har stådt tvenne altare, det eena uti det nordoste, och det andra uti det sydoste hörnet. På eet af dessa altare har stådt een altaretafla med dörar och förutan Maria beläte med barnet af trää ochså några andra beläten af trää; på dem har wel warit någon skrifft, men samma är nu aldeles förgångit, utan på eet beläte, huarest med mödo kan läsas S:t Jacobus. Denna altaretaflan och beläten förvaras eller stå nu tillijka med eet gammalt Repositorium, der uti Kalchen och Patenen förr blifvit förwaret, under tornet, uti det rum derest funten eller doopstellet står afsöndret med gallerwerk. Uti

detta Repositorio fants ett gl. dags eeld eller Rökelsekärl af Malm med Jernlänk uti, hvilchet de sedan brukat hafva eeld uti til at up-tända Waxliusen när Communionen skulle hållas fordom tijd.

5.te. Emedan heela soknen är kronan tilhörig, så lærer kyrkian så vel som Prästegården vara bijgde på kronans Grund.

6.to. Wijd Wässbij kijrkia är een stor kalch innan och utan til förgyld, men hvarchen är på kalchen eller Patenen något uthgrafvit utan någre kors, lijkasom de så kallade karemerken, och desse orden: Wesbij A:o 1626.

På altaretaflan finnes dessa Inscriptioner: Uti sielfva stora feltet, står Instichtelse orden på danske; strax derunder dessa orden på latin: In honorem Sacrosancti Ministerii hæc tabula facta est impensis Ecclesiæ Vesbijensis: Procurante D:no Augustino Sandt Canonico Lundensi, et Pastore D:no Johanne Nicolai Ripensi: 1622. Ofver stora feltet finnes eet mindre felt uti hvilchet är måhlat K:ti korsfestelse; der öfver står dessa orden: Hoc accipite in pane quod pendit in Cruce hoc accipite in Calice quod effluxit e Christi latere, hæc accepta et hausta efficiunt ut Christus in nobis et nos in Christo simus. Och under detta felt står dessa Orden med större bookstafver: Præsentiam credimus, modum ignoramus. Uppå tvärbielken öfver stora feltet emillan det öfverste, står dessa orden: Non fallit Textus multos Speciosa fefellit Glossa, Dei verbo nitere tutus eris. Uti Choret öfver Präste eller så fordom kallade skrifftestohlen står dessa orden: Regis ad exemplum totus componitur orbis. Och på Muren der öfver står måhlat eet Crucifix med K:ti lekamen på, som hållas af een stor måhlat Man. Uti venstra sijden af detta beläte, som är måhlat på Crufixet, uthtagit $1\frac{1}{2}$ muursten, uti murchet hohl man förmodar at i Munkatijder någon helig dom har varit förvarad, men borttagen wijd Munkarnes afgang och de tijders lärör. Öfver Chors dörrarne står eet lijtet Crucifix af trä, på den sijdan som veeter åth altaret står dessa orden: Sicut Moses exaltavit Serpentem in deserto etc. Joh. 3 v. 14. På samma stelle ned Moot kyrkian står dessa orden under Crufixet: Oblatus est.

Under hvalfvat i Choret och een dehl af kyrkian äro måhlade allehande Historier såsom om skapelsen, sijndefallet, Hiobs historia, Christi födelse etc. med gl. groof Måhlning. Klockarestohlen står

uppe i Choret, på den är intet annat änn dessa orden med svarta bookstafver: Biörn Pedersen deign 1607.

Wässbij kyrkia har eet ganska högt torn, hvilchet är täkt med spån, men kyrkian öfver allt med blij, uti tornet är eet gammalt slag-uhr, hvartil blifvit giord een wijsare och tafla A:o 1703, hvilchet alt hållas vijd macht. Der är ochså två klockor, på den största är ofvan omkring een a rader gl. bookstafver som intet vel kan läsas och detta årstahl: MDXXIII: år 1523. På den mindre klockan är ofvan omkring två rader bookstafver och dessa orden: Hieronymus: Sive dormio Sive vigilo, Semper sonet hæc vox in auribus meis Surgite mortui et venite ad Judicium. 1608.

7.mo. Grafsteenar finnes i kyrkian dessa med följande Inscriptioner. Een liksteen uppe i Choret på högre handen vijd klockarestohlen har denne Inscription: Hebr. 13. Här under hvijler den ærverdige, heederlige, Vellerde och nu Salige Mand H. Daniel Pedersen Gemsö, fordom velmeriterad Pastor til Wesbij menigheed, hvilchen Saligen udi Herren afsomnade d. 14 April 1676 uti sit Alders 66 år, med sin H. K. hustru ärborne, Gudfrijchtige och digjderijke Matrone Marina Mauridtz dotter som dödde i Herren samma år d. 28 Julij uti hennes ålders 69 år. Sedan de hafva sammanlevadt ärligen, käriligen, Christeligen och vel udi 42 år, velsignade udi deris ächtskab med 3 söner och fem döttr, 1 sön och 1 dotter for dem i Herren hedenkallad, de andra efterlevande, såsom de här lefde i Herren, så ære de ok døde i Herren och vente i Hans obenbarelse een gladelig opstandelse. Sal. 15, 16. Uti eet annat felt står på samma steen dessa orden: De salige och hederværde forældrer til ære af deris forplichtede börn Johan Young och Elisabet Daniels dotter er denne steen nederlagd.

Strax innan för Chorsdörren nedan för altaret, ligger een grafsteen som hört til Tågelykke (:nu för tijden eet Rusthåldshemman i Wässbij sokn:) derpå finnes denne öfverskrift: hær ligger begrafven ærlig och velbijrdige Mand Anders Ulfeld til Taagelijche, som døde i Herren 1564, med sin K. huustrue Margrete Gage, hvilchen i Herren hendödde Anno 1577 d. 7 Octob. Gud gifve dem een glædelig opstandelse och loed ærlig och Velbyrdig Mand Arild Olsson til Hornegaard bekoste samme steen, sin K. hustrus fader och moder til hu-

kommelse. Ofverst på denna steen äro uthugne fijra vapn, mehr-
endels okännelige.

Nedan för Choret i stora gången ligger een steen öfver tvenne
bröders graf, som boed på Hofgården uti Väsbij, hvilcha gifvit den
stora klockan til Wäsbij kirkia, på denna steen är intet annat änn
een rad af oläseliga gl. Munkebokstafver rundt omkring vijd kanten
af steenen. På stora gången neder emot predikestohlen, förbi tvär-
gången ligger och een steen med någon oläselig skriff, under hvil-
chen een Prestehustru berättas vara begrafven.

Uti Capellet strax baakom Tgelijkkestohlen ligger eet Tijcho Bra-
hes barn begrafvit hvaröfver i Muren warit insatt een Messingstafla,
på hvilchen denne beskrifning finnes, men öfver sielfva grafven een
lijten steen utan skrift.

MEMORIÆ S.

Cladius hic parva tranqvillus clauditur arca
Cui vivo in toto non foret orbe qvies
Hunc natura Semel terris monstravit et illic
Concessit saltem Sex Superesse Dies
Ut tener et levior mortali labe solutus
Ad Superos nullo pondere tardus eat.
Tempora pro modicis ubi nunc æterna diebus
Possidet et placida pace potitus ovat.

Obiit Anno D:ni M.D.LXXVII
Januarii die VIII Natus ejusdem die II
Nascentes morimur ex Morientes renascimur.

Claudio dilecto Filiolo naturali ob festinum hinc in æternitatem
discessum sibi non viso.

Tijcho Brahe f. et p.

På denna messingstaflan och andra sijdan, är een hoop Mathema-
tiske Figurer och Linier, och är denna messingstaflan nu förtijden til
at finna uti Prästegården.

Uppå pelaren som är emillan Capellet och sielfva kirkian, äro
tvenne vapn måhlade på trää, uti det eena står öfver hielmen een
man uti halft Corpo med een Aborr i högra och een roos i venstra
handen och nedan under dessa bookstafver: N. L. F. W., på andra
taflan likaså N. L. M. W. med een skjilt af röda och guhla tvär-
streckor, hvarjempte är ok tvenne bänkar som höra til Tågelijkke.
Bookstafverne betijda: Nils Lunge: Fäderne och Möderne vapn.

Förutan detta ofvannämpde finnes åthskillige Inscriptioner på läk-
taren, doopstället och upståndarne vijd bänkarne. På öfverste Facen
af lächtaren står dessa orden på danske: lofver Herren, alle herrens
tiener, I som staar om natten i Herrens huus, oplöfter eders hender
i helligdommen och lofven Herren. Sal. 134: 1, 2. Lofver Herrens
nafn, I tienere, lofver Herren, thi Herren er venlig, siunger hans nafn
lof, thi det er kösteligt. Sal. 135: 1, 2. All verden frijder Herren,
tiener Herren med glæde, kommer for hans ansichte med glædelig
sang, kænder at Herren er Gud, han gjorde oss och iche vij selve
til sit folch och til faar som han föder. Sal. 100: v. 1, 2, 3. På läkta-
ren nedan til står dessa orden på danske: Jeg glæder mig ved det
som mig sagt er, at vij skulle gaa ind i Herrens huus, och at vore
födder skulle staa i dine porte i Jerusalem. Jerusalem är opbijgd, at
det skal være een stad som man skal komme tilsammen, dersom slæk-
teren skulle opgaa, som er Herrens slechter, at prediche for Israels
folch, at takke Herrens nafn, thi der er skikkede stoole til dommen,
Davids Huses stoole. ijsker Jerusalem lijcke, det skal gaa dem vel
som dig elsker. S. 122 a v. 1 ad 6 inclus.

På Predikestohlen finnes dessa orden omkring kronan: Beati qvi
audiunt Sermonem Dei. Luc. 11. Qvi ex Deo est, verbum Dei audit
J. H. S., och på sielfve predikestohlen om öfverste facen med större
förgylte bokstafver: Verbum Domini manet in æternum. Uti fijra
särskildte afdehlingar, står de fijra Evangelister af bildhuggare ar-
bete och derunder uthi piedestalen med stora förgylte bokstafver
dessa orden: Hoc Suggestum procuranto D: no Nicolao Pascasio ca-
nonico Lundensi impensus Ecclesiæ Wesbijensis confectum est. Anno
Christi 1604.

På doopstället och räkket som vetter up åth altaret står dessa or-
den: Nisi qvis renatus fuerit et aqua et Spiritu, non introibit regnum

coelorum. Joh. 3. Ofvan om kronan öfver sielfva funten står dessa orden: Qvi crediderit et baptizatus fuerit Salvabitur. Marc. 16. Men på sielfva doopfatet finnes als ingen skrift. Detta doopstället är nerderst i kirkian under tornet, och genom stakket med tvenne dörrar före afskild.

Anno 1689 lät då varande kirkioherde i Wässbij H. Nils Barch göra nya bänkar öfver heela kirkian, då det sig genom oachtsamheet, utan tvifl af handtverkarne, tildragit, at upståndarne på stohlarne, som äro af eek, vel blifvit konserverade och anvende til samme bruuk igen. Uppå dessa upståndare är uthugget och öfver måhlad åthskil- lige namn och karemerchen, och des utan någre H. skriftenes språk. Men det är beklageligt at igenom oaktsamhet, upstånderne kommit i oordning, så at ingen synnerl. samlad meening af samma skrift kan inhempas, hälst emedan somblige upståndare sijnes aldeles bortkomne. Dock har man velat anföra det som nu finnes, och i den ordning som de nu stå, hvar af kan någorlunda inhempas huad meningen varit eller bör vara. På Manfolchsbenkarne står dessa orden, nembl. eet så huar upståndare, som följer: Superintendens: Senior, Canonicus, Lundensis, Patronus, hujus, Ecclesie, nasce, Selbs, reparari fecit in, honorem Sacro S:nti Ministerii, verbi et, Sacrament: anno D:ni 1585 Pastore D:no, Martino, Johannis, tutoribus, godmaro, Christierno, Ottone Magno: Domine, tabernacula, qvam di, lectatua, virtutum. På Qvinfolchsstohlarna står dessa orden: Domini, mea in, atria, in Domo, tua D:ne Seculorum, laudabunt te, melior, est dies, una in, atriis (atriis: skal det vara) tuis, super, milia, elegi, abjectus, esse in, Domo, Ecclesie dei mei, habitare, peccatorum, Psalmo LXXXVIII nomen, maijis, qvam,tijkicius, Laudabo, te Psalm 21 Concupiscit, meis in, medio.

På kirkiogården är inga liksteenar, utan som här i orten är brukeligt Rammar och kors af Eeketrä och svärtade, hvar uppå är utskurit den dödas namn, boställe och när han döde.

8. Uti denna sokn finnes intet tekn af Herregårdar eller någon staatsbygning, kloster eller annat; Men uti sokn vijd Hulta och den hult på fähladen, finnes trenne slags skön leera, nembl. eet slag som är ganska hvidt, likkasom det uti tobakspijpor. Eet annat slag är ganska rödt, hvilchet brukas här i orten til at måhla huus och väg-

gar med. Det 3:die slag är ganska gohlt och samma höga färg som Akkergebl, hvilchen felberedare öfver alt bruka med stor nytta.

9:de. Kijrkiornas Sigil är af Silfver och följer härhoos eet aftryck, hvaruti står eet kors med een orm, likasom den plägar afmählas som Moses uphängde i öknen, och omkring med gamla bokstafver Sigill Vesbijens, och omkring korset 1619.

10. Vijd denna kirkian äro inga gl. skrifter eller Documenter, utan förmeenas, at medan denna kirkian alla tijd varit såsom eet præbende til någon Cannich vijd dom Capitlet i Lund, som både af åthskillige Inscriptioner kan slutas och af den afgift som Biskopen i Lund niuter åhrlig af samma kirkia, nembl. 20 skpp Råg och af Pastoren tree daler 14 öre Silfvermynt uti penningar, alla gamla skrifter och handlingar som denna kirkia och sokn kan angå, lærer finnas vijd dom Capitlet i Lund.

11. Man kan ingen underrättelse få om något som der i soknen gl. dagar skal hafva sig tildragit, utan allenast detta: at een mykket stoor steen som ligger i Wässbij Norre ifrån kirkian vijd een gård benämnd bokkesteen: denna steen skal vara kastad af eet bergstrol ifrån kulleberg emot Wässbij kirkia, och sijnes een rand eller streck rundt omkring steenen, som af eet snöre eller lijtet reep; helften af denna steen skal ligga på Nörrefählad. Storleken på denna steen öfver Jordan är som nånsin stoor bakare ugn kan vara, det öfrige sijnes vara Fabelaktigt.

12. Uti heela soknen är allenast 28 a 30 heela rusthåld, förutan Crono ograverade, samt någre uthsoknefrelsehemen inga domkyrkia eller Hospitahls hemman, eij heller Mensal hus til Pastoren, der är 1 Corporals bostalle i wademåsse och eet hemman benämnd Knapelykka, som ligger til een feltprest vijd Nörre Regementet.

13. Series Pastorum kan intet vijsas af annat, änn klochkarens berättelse, som varit vijd denna församling uti några och fjiertio år, och utaf det som på Manfolchs benkarne är skrifvit och ofvanföre § 7 är anfördt at vijd åhret 1585 har varit een Prest som heetat Martinus Johannis. Men huru länge han lefvat och hvem honom Succederat veet ingen beskeed om. Dernäst berättas een Prest varit som heetat H. Peder, efter honom har een varit A:o 1622 benämnd Johannes Nicolai Ripensis vid Supra § 6. Efter H. Peder har varit een

benämnd Daniel Pedersen Gemsö. Om förenämde H. Peder varit H. Daniels fader och han immediate Succederat honom, veet ingen, ej heller om H. Peder kommit efter eller varit före Johannis Nicolai, hvarföre ok härom een Confus berättelse göres. Men efter H. Daniel kom hans sohn H. Hans til Pastoratet, som någon tijd varit sin faders Capellan och sedan faderen dödde A:o 1676 Succederade honom i Pastoratet. Denna H. Hans begaf sig ifrån landet och rikket A:o 1683 eller 1684 til Danmarch (: som berättas af den orsak, han ville intet afleggia pipekragen och vedertaga sådan dräkt som Präster i Sverige bruka, ej heller Uniformiteten uti kirkio Ceremonierne, som vijd den tiden efter svenska sättet infördes och öfver alt vedertogs uti Skåne:) och fik der eet Pastorat uppå Möen och uti Staden Steege. Efter denna H. Hans kom een igen, som varit feltprest, födder i Wensnerborg, benämnd H. Nils Barck, denna lefde alt intil året 1702.

Efter honom kom H. Dideni Owenius, som var föd i Malmö, och först Capellan vijd Domkirkian i Lund uti tre år sedan Pastor i Hammarlöf uti Ellofva år och omsijder transporterad derifrån til Wäsbij Anno 1703, hvarest han var Pastor til d. 1 Majj 1723 då han dödde, och emidlertijd sedan A:o 1712 varit Probst uti Luggude Härad. Denna H. Man såsom han var en mijkket berömmelig och heederlig Prestman, så lät han ok sig mijkket vårda om at inrätta alting uti god stånd och ordning vijd församlingen, och i sijnerhet för bättre Wäsbij kirkia, som mijkket var förfallen.

På tornet var ingen spiiir ej heller någon vjsare eller tafla til uhret, hvarföre han lät spijran upbija A:o 1705 och skjifvan 1703. Kirkian med blij aldeles tåkka, samt med muurarbete så försee, at den samma änn deraf sin förnämste förmohn hafver, och de siöfarande een merchelg efterrettelse af detta torn och des höga spijr vijd sillefiskandet både här ifrån landet, såvelsom de danske, emedan de deraf känne ställen, hvarest de sina näät uthsatt hafva.

Honom Succederade hans förra Comminister H. Jöran Engello, sedan han några år varit Comminister vijd doomkirkian i Lund A:o 1725, hvilchen ok ännu prediko Embetet i Wäsbij församling förestår.

14. Förutan alt detta som förbemält är, finnes uti Wäsbij sokn tvenne namnkunnoge fiskelegen, som är Wijken och Högenäs;

Hvilche sin ordinaire gudstienst hafva och all afgift af tijonde och annat gifva til Wäsbij kirkia, derest de sina bankerum uti Capellet och grafställen i lunden vestan för kirkian hafva. På fiskelejdet Wijken såsom det största, är vijd 62 huus eller bohlstad, efter Cronans Jordebook, til een dehl af dessa är något ljetet åcker bruk, men til några intet utan een kåhlhage. Dessa hafva vijd sillefisket, som här i sijnerheet skeed forne tijder mijkket mehra änn nu, altid uthreed någre och trettijo sillebåtar, som sin nähring sökt om efter hösten med sillefiskande under detta landet, och om våhren uti Juthland. På detta fiske leijet Wijken har een bonde benämnd Bengt Bengtsson i Rij och Alrum sokn Anno 1682 låtit upbija een korsvärksbijggning til een kirkia, med brädelofft och steen betåkka. Denna kirkia äger aldeles ingen inkomst, utan hvad henne frijvilligt skänkt blifv och såsom den samma var mijkket förfallen, som för des medellöshet skul intet kunne uprättas så lätt H. H. Dideni Owenius, sig mijkket vårda om at förmå dem som så vel, på sielfva Wijken, som annorstädes ifrån der sökte sin gudstienst til at de något skänkte frijvilligt til denna kirkian. Hvarigenom han så mijkket uthrättade, at samma kirkia blef icke allenast på Muurarbetet til taak och vägar utan och innan til vel reparerat, utan och een ganska nij och mijkket skön altaretafla af bilthuggerij uprättat ok een härlig skrud samt annat innandöme vel förseed, och til öfv:rflöd förmåd Ammiralen Baron Cornelius Ankarstierna at skänka een klokka til denna kirkia, hvilchen jempte den förre som var skänkt av härskapet på Kulle Gundestorp och des namn nembl. Måns Rosenkrants och Sophia Bilde tillijka med årstahlet uthvisjar, och på den lilla detta namn Cornelius Ankarstierna och Margareta Sparre på Knudstorp A:o 1706, blefve uti det torn uphänge som H. kirkioherden låtit på kirkian vestan til upbija hvaraf de siöfarande ok mijkken efterrettelse hafva, sedan den första klokkan många år hängd uti een klokkestapel på kirkiogården. Uti denna kirkian skeer predikan och Gudstienst, efter som Pastor med wijkboarne kan accordera, hvarföre han apart betahning niuter. Vijd detta fiskelejdet Wijken är ingen hampn utan för små Jachter och sillebåthar, men här är åthskillige bankar sträckande sig långt uthi siön huaruppå, såsom den namnkunnoge svijne bogen, mange skeep förolijkkas och strande, af hvil-

cha ganska sällan något kommer sig före igen. Det andra fiskeleijet Höijenäas består af 30 bohlstad, hvilcha kunna utgöra 14 à 16 sille- båthar, dessa har sin fulle kirkiogång i Wäsbij kirkia och något bättre hamn för allahanda fahretijg, men ganska få något åkerbruuk.

15. Så mijkket af byar och torp som nu förtijden håller sig til Wässbij och räknas til Wässbij sokn har der okså af ålder varit, emedan det kan ingen åthskildnad göra uti de gamla kirkians rättigheetter, om någon för sin beqvemligheet skul och förtij han boor närmare Wijken änn rätta soknekirkian Wässbij, begår der sin Gudstienst, eftertij sådant alt dependerar af personalt accord emillan Pastoren i Wässbij och åboerne på Wijken, uti hvars kirkia både Kulle Gundestorp har sine bänkar, så vel som åthskillige andra, som iche på Wijken boende äro.

Tantum.

Wehlinge d. 15 Septemb. 1729.

Caspar Schönbeck.

Præp. Nom. och P. loci.

*NÅGRA RANDANTECKNINGAR
till Caspar Schönbecks Wäsby socken i
Luggude härad.*

av *Emil Hansén.*

Författaren av "Wäsby socken i Luggude härad" Caspar Schönbeck var född i mitten av 1660-talet, blev prästvigd den 28 juli 1693 till Välinge pastorat, utnämndes till prost i Luggude härad den 23 januari 1724 samt dog den 12 okt. 1744. Han var en kunskapsrik, klarsynt och energisk man, vida överträffande många av sin samtids präster. Tack vare hans intresse och samlarnit äga vi ingående skildringar icke blott av hans eget pastorat utan också av Jonstorp och Farhult (publicerad i Kullabygd II) samt förestående av Wäsby och Viken. Dessa båda beskrivningarna äro avgivna samtidigt och daterade Välinge den 15 sept. 1729.

Att han ägt en så omfattande kännedom om Wäsby och Viken får sin förklaring av att han i sitt 2:dra gifte var förenad med Elisabeth Owenius, dotter till prosten Didrik O. i Wäsby. Hans beskrivning av Wäsby och Viken är föranledd av hans farhågor, att dåvarande kyrkoherden därstädes Jöran Engellow ej kunnat giva tillräckliga upplysningar med anledning av infordrat memorial om Wäsby pastorats beskaffenhet, varför han såsom bättre underrättad gör detta. Tack vare denna hans omtanke äga vi nu värdefulla uppgifter om Wäsby och Viken, särskilt om dessas kyrkor, på Schönbecks tid.

2. Jag förbigår Schönbecks funderingar över huru namnet Wäsby skall tolkas och hänvisar till vad jag därom anfört i årg. IV av denna publikation.

Att hamnen vid Jonstorp ursprungligen hetat Wassahamn i stället för Halsehamn är säkerligen oriktigt. Vad namnet Halsehamn angår se Jöran Sahlgrens teori om betydelsen av "Hals" i Hälsingborgs historia.

Att det funnits en segelled mellan Öresund och Skälderviken torde näppeligen kunna bestridas, även om den kanske ej varit segelbar under historisk tid.

3. Av stort intresse är omnämmandet av de målningar, som ännu i början av 1700-talet voro synliga i kyrkan. De finnas ännu bevarade under kalkputsen i de delar av kyrkan, som ej blivit berörda av till- och ombyggnader 1819. Till tiden äro de väl att hänföra till slutet av 1400-talet och samtida med dem i Brunby.

Kyrkan är icke helgad åt S:t Olof utan åt S:t Andreas, såsom framgår av medeltida handlingar. (Se årg. III.)

4. Kyrkan är ej byggd av gråsten utan av sandsten. Kapellet vid norra sidan är det av Anders Ulfeld i mitten av 1500-talet uppförda ännu befintliga norra utbygget. Att i detta skulle befunnit sig två altare med altartavla, Maria- och helgonbilder är otroligt med hänsyn till tiden för kapellets uppförande. Sidoaltaren ha säkert funnits men då i den del av kyrkan, som nu till största delen är förstörd genom utbyggen. Tyvärr äro även alla dessa gamla bilder fullständigt förstörda. Rökelsekärlet befinner sig sedan 1826 i Lunds historiska museum men kan ej identifieras. Därstädes befinner sig även en patén, som möjligen är från Väsby.

Intressant är uppgiften att tornets nedre del varit dopkapell, avskilt från den övriga kyrkan med gallerverk. Ingången till kyrkan var förr ej genom tornet utan genom det vapenhus, som ända till 1819 låg utanför den ursprungliga sydportalen.

5. Kyrka och prästgård äro säkerligen icke byggda på kronans grund. Ärkebiskop Isarnus gjorde 1305 anspråk på att vara Väsby kyrkas egentlige patronus. Att hela socknen på Schönbecks tid tillhörde kronan är fullkomligt oriktigt.

6. Kalken och paténer äro bevarade och användas än i dag.

Inskriptionerna å altaruppsatsen äro angivna ganska noggrant. Endast ordet Augustinus efter Christi latere är uteglömt. Instiftelseorden äro sedan 1872, då altaret restaurerades, på svenska.

En egendomlighet företer dock Schönbecks beskrivning av altaret. Han säger att ett mindre fält finnes ovanför det stora med en framställning av Kristi korsfästelse. Ett sådant fält existerar ej nu. Det är väl högst tvivelaktigt, om det någonsin gjort det. Om det funnits,

skulle det ha förhöjt altaruppsatsen betydligt, och, även om altaret varit placerat längre åt vänster, vilket det faktiskt varit ända till 1853, så synes det varit omöjligt att få plats till en altartavla, sådan Schönbeck beskriver den, under de låga valven. Intet å altaruppsatsens nuvarande utseende tyder på att den är stympad.

Präststolen är nu försvunnen, likaså hela det parti av kyrkans vägg, där den stod och där den gamla ingången till koret befann sig. Detta skedde 1819. Därmed äro också de av Schönbeck omtalade målningarna och inskriptionerna försvunna för alltid. Klockarestolen med namnet på en av de äldsta kända klockarna eller degnene i Väsby har också skattat åt förgängelsen.

Den nuvarande storklockan är omgjuten 1804 av Jenas Fries i Jönköpings och är antagligen den 1523 skänkta. Lillklockan, liksom storklockan av malm, bär årtalet 1608 men har gotiska friser. Den angiver ock gjutarens namn: Gosch Mich Borchart Gelb (gelbgjutare). Å sistnämnda klocka finnas följande reliefer: 1) Pelikan med näbb mot bröstet, 2) Dubbelörn, 3) Riddare på knä framför ett krucifix.

7. Av gravstenarna finnas bevarade Anders Ulfelds och Margareta Gaggas, vilken nu står i vapenhuset, samt en vid sakristians yttervägg uppställd med fullständigt utplånad inskription, vilken skall vara den som legat på de två brödernas grav. Schönbeck omnämner ej en nu i vapenhuset förvarad gravsten av rödaktig kalksten över en prästfru i Väsby med följande inskription: "Til it lidet monaement haver Peder Pedersen bekaastid dene steen ofver sin salige moder Anna her Peders i Wesby som døde den IX Jan. aar 1616. Gud gifve hinne med alle Guds born en gladelig oc erefuld opstandelse. Salige erre de som dø i Herren. IOH XIV."

Tavlan över Tycho Brahes barn hänger nu i södra korsarmen. Angående Niels Lauridsen Rosengiedde til Tågalycke, vilkens initialer N. L. av Schönbeck felaktigt tolkats såsom Nils Lunge, och de å pelaren målade vapnen, allt försvunnet 1819, se föreg. årg.

Allt som omnämnes av läktare, dopställe och uppståndare vid bänkarna är nu försvunnet, likaså dopfunten med dess baldakin. Beträffande inskriptionerna å bänkuppståndarna se föreg. årg. Tillägg punkt 7. Inskriptionerna omkring baldakinen över predikstolen lyda: "Beati qvi audiunt sermonem dei et illum observant. Luk. XI. Qvi

ex deo est verba dei audit. Joh. 8: 1605 (renoverad 1873). Själva predikstolen har 1895 utökats med tvenne fält, det ena med en bild av Paulus, det andra av Petrus, verk av Höganäs-konstnären Nordström.

8. I Tågalycke har legat en herrgård, som under 15de och 1600de talen ägdes av släkterna Ulfeld och Rosengiedde. Ulfeldarna på Tågalycke tillhörde den gren, som kallas Ulfeldarne till Vrangstrup. Dessas förbindelse med den urgamla berömda huvudlinjen är ej känd. Möjligan var Vrangstrupsgrenen illegitim. Enligt traditionen förde den ej färgerna rött och vitt utan svart och vitt.

Om Tågalycke och den i Väsby by belägna s. k. Hovgården säges det i den berättelse om i socknarna befintliga antikviteter, som av kyrkoherdarna avgavs någon gång mellan 1667 och 1684: "Hr. Daniel Pedersen, sogneprest uti Väsby, berättar, att där är en gård litet från Väsby kyrka liggande, som kallas Väsby hovgård, som nu fyra bönder bor på. Om det haver varit ett herresäte uti gammal tid eller icke är obevisat. Dessutom giver han tillkänna att uti Väsby finnes en gård vid namn Tågalycke, som i fordom tid varit besutten av herrskapsfolk, sedan avbränd men nu av en fattig bonde näppeligen kan hållas vid like."

9. Kyrkans sigill, som var försvunnet 1846, men fanns 1830, är bevarat i avtryck. Korset, omkring vilket en orm slingrar sig, är ett s. k. Antoniuskors. Inskriften lyder: S. ecclesie Vesbys 1619.

10. Väsby var prebende åt dekanen i Lund sedan 1305 och förblev att vara prebende även efter reformationen. Tvenne av prebendes innehavarna äro omnämnda å inskriptioner i kyrkan. Den ene är Nicholaus Paschasius eller Niels Paaske, vilkens namn förekommer å predikstolen 1604. Han var slottsskrivare på Köpenhamns slott. Den andre är Augustinus Sand, nämnd å altaruppsatsen 1622. Han var sockenpräst vid Tyska kyrkan i Helsingör,

11. Ifrågavarande sten är sedan många år till största delen söndersprängd.

12. Vätamåsa är ännu kronoboställe, Knapelyckegården är den nuvarande gruvgården i Väsby by.

13. Se Holms: Kyrkoherdar i Väsby pastorat i föreg. årg.

14. Två kapell ha funnits i Viken, båda belägna å gamla kyrkogården. Från det äldsta äro bevarade tvenne altarstakar samt kalken

och paténe, gåvor av H. R. K. och S. B. 1629. Holger Rosenkrantz, kallad den lärde, till Rosenholm, född den 14 dec. 1574 och död den 29 okt. 1642, var en sin tids lärdeste och rikaste adelsmän i Danmark. Hans hustru Sophie Andersdatter Brahe var född den 11 maj 1578 och dog den 21 dec. 1646. K. efter H. R. betyder Kannik. Han var nämligen kanik i Aarhus sedan 1614.

Den nu i Vikens kyrka befintliga altartavlan har tillhört det andra kapellet och är säkerligen identisk med den altartavla, om vilken Schönbeck talar. Från det andra kapellet är vidare bevarat en med årtalet 1752 försedd läs i tornporten och en likbår från år 1766.

Dopfunten, som är utskuren ur en grov ekstam, är troligen från det äldsta kapellet. Det tillhörande dopfatet är från 1500de talet men har ingraverat bokstäverna P. B. B. och L. C. R. 1683, och är tydligen en gåva av Bengt Bengtsson, som 1682 byggde det andra kapellet.

Vikens nuvarande kyrkklockor äro skänkta, storklockan 1856 av församlingens ledamöter, lillklockan enligt inskriptionen 1622 men 1734 gjuten av Andrea Wetterholtz i Malmö. Den av Schönbeck omtalade av Måns Rosenkrantz och Sophia Bilde skänkta klockan måste vara den nuvarande lillklockan. Den har blivit omgjuten 1734 och har man då läst 1622 i stället för 1682 såsom det är klockan ursprungligen blivit skänkt. Mogens Rosenkrantz var nämligen född först år 1622 och gifte sig 1651 med Sophie Andersdatter Bille, varför klockan ej kan vara skänkt före sistnämnda år. De båda makarna hava troligen skänkt klockan i samband med uppförandet av kapellet 1682.

KULLENS HEMBYGDSFÖRENING 1931.

Föreningen höll sitt årsmöte 1931 den 20 juni vid Himmelstorps domarring. Förhandlingarna leddes av styrelsens ordförande, skeppsredaren Carl Norrthon, Höganäs.

Ur den vid årsmötet föredragna styrelsens berättelse återgives här följande:

1. Till föreningen erlades under 1930 medlemsavgifter för löpande året av 376 personer.
2. Styrelsen har sedan årsmötet 1930 varit konstituerad sålunda:
Skeppsredaren C. Norrthon, ordförande.
Tekniker Joh. Roslund, kassaförvaltare.
Rektor Olof S. Eriksson, sekreterare.
Dessa tre personer ha också utgjort arbetsutskott.
3. Räkenskapssammandraget för år 1930 visar följande:

INKOMSTER:

Behållning från 1929	Kr. 214: 60
Influtna årsavgifter	„ 650: —
Försålda årsskrifter av olika årgångar	„ 35: 90
Annonssinkomster	„ 50: —
Försålda klichéer	„ 27: 37
Bankränta	„ 1: 24
	<hr/>
	Kr. 979: 11

UTGIFTER:

Tryckningskostnader	Kr. 510: 27
Porto och skrivmaterieell m. m.	„ 69: 95
Saldo till 1931	„ 398: 89
	<hr/>
	Kr. 979: 11

I enlighet med revisorernas hemställd beviljades åt styrelsen full ansvarsfrihet för 1930 års förvaltning och räkenskaper.

Till *ledamöter i styrelsen* återvaldes samtliga avgående, nämligen från

Höganäs: skeppsredaren Carl Norrthon, teknikern Joh. Roslund, folkskolläraren Sigurd Petersson och rektorn Olof S. Eriksson;

Väsby: fröken Kerstin Persson, rektorn Edvin Nilsson och direktören Martin Hedelin;

Brunnby: lantbrukaren Christian Nilsson, hotelldirektören C. Lundqvist och kamreraren A. W. Lindström;

Viken: skeppsredaren Oskar Lamberg och fyrmästaren A. Lindblom;

Jonstorp: lantbrukaren Gillis Olsson och folkskollärarinnan Hildegard Wallin;

Farhult: lantbrukaren Arvid Andersson.

Revisorer för 1931 års räkenskaper: redaktör R. Brodin och färghandlanden A. Dahl, Höganäs, med fotograf A. Rube, Höganäs, som ersättare.

Arsavgiften för 1931 fastställdes till kr. 1: 50. Medlemmarna ersätta årsskriften kostnadsfritt.

I samband med årsmötet förekommo bl. a. två föreläsningar. Fil. dr. Folke Hansen, Lund, föreläste om "forngravar och domarringar" samt demonstrerade forngravarna vid Kockenhus samt domarringen vid Himmelstorp och de båda nyrestaureerade domarringarna vid Hagaplatsen. Kyrkoherde E. Hansén, Väsby, föreläste om "den gamla skånelagen".

Vad dagens program i övrigt upptog genomfördes:

Lurblåsning — Vikens bylur;

folkmusik — "Långarödstrion"; m. m.

Antalet deltagare uppskattades till 300.

Sammandrag av reviderade räkenskaperna för år 1931 visar följande:

INKOMSTER:

Behållning från 1930	Kr.	398: 89
Influtna årsavgifter à 1:50 från 361 medlemmar	„	541: 50
Försålda årsskrifter av olika årgångar	„	14: —
Annonsinkomster	„	120: —
Bankränta	„	6: 88
		<hr/>
	Kr.	1,081: 27

UTGIFTER:

Tryckningskostnader	Kr.	346: 75
Annonser	„	55: 37
Porto och skrivmateriell	„	61: 70
Diverse utgifter	„	45: 50
Saldo till 1932	„	571: 95
		<hr/>
	Kr.	1,081: 27

STADGAR

för

Kullens Hembygdsförening

Antagna den ²⁶/₉ 1926 med ändring den ⁸/₃ 1927.

§ 1.

Föreningens namn är Kullens Hembygdsförening.

§ 2.

Föreningen har till uppgift att främja hembygdsvården inom Kullabygden och vill i detta syfte verka för:

- att bevara natur- och kulturminnen av värde;
- att öka kunskapen om och kärleken till hembygden, samt
- att understödja Höganäs museum.

§ 3.

Föreningens medlemmar utgöras av, dels ständiga medlemmar, som erlägga en avgift en gång för alla av 25 kr., dels årligt betalande, som erlägga en avgift av 1 krona och 50 öre.

§ 4.

Föreningen avhåller årligen ett ordinarie sammanträde. Vid detta sammanträde, som bör hållas före utgången av juni månad, förekommer till behandling:

Styrelsens och revisorernas berättelser rörande nästföregående kalenderårs räkenskaper och förvaltning,
val av styrelse, två revisorer och en revisorssuppleant.

Extra föreningsammanträde avhålls, då styrelsen så anser erforderligt.

§ 5.

Räkenskaperna skola avslutas för kalenderåret.

§ 6.

Föreningens angelägenheter handhas av en för tiden från ordinarie årssammanträdet ena året och till ordinarie årssammanträdet andra året vald styrelse, som består av 15 ledamöter, nämligen 5 från Höganäs och i regel 2 från vardera av de övriga socknarna i Kullen: Brunnby, Jonstorp, Farhult, Väsby och Viken.

Styrelsen har sitt säte i Höganäs och konstituerar sig själv samt äger rätt att med sig adjungera lämpligt antal ordsombud, vilka ha att vart på sin ort tillvarataga föreningens intressen.

§ 7.

Beslut om föreningens upplösning skall för att vara giltigt hava fattats med minst $\frac{3}{4}$ majoritet i tvenne på varandra följande sammanträden, varav ett ordinarie, och till vilka kallelse utfärdats minst 8 dagar före deras hållande.

§ 8.

Upplöses föreningen, tillfaller all dess egendom Höganäs museum.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

i hittills utkomna 5 årgångar av Kullabygd.

Årg. I.	Kullens hembygdsförening, av Olof S. Eriksson	Sid. 5
	Nils Månsson Mandelgren, av Sigurd Petersson	„ 7
	Excellensen, greve Eric Ruuth och bildhuggaren Edv. Ferd. Ring, av Richard Brodin	„ 13
	Pehr Thomasson, av Edvin Nilsson	„ 21
	Byspelmän i Kullen och annorstädes, av Olof S. Eriksson	„ 27
	Riksdagsmän för Luggude härad, av Ernst Hilmer	„ 35
	"Höganäsyxan", av Rickard Brodin	„ 39
	Ett gammalt äktenskapskontrakt, av Edvin Nilsson	„ 43
	J. P. Wiberg, Smedstorp, av Johan Mauritzon	„ 45
	Om brunnljungar i Kullen, av d:o	„ 49
Årg. II.	Två gamla kartor över Kullaberg, av Henning Olsson	„ 3
	Jonstorp och Farhults socknar i Skåne, beskrifning af Caspar Schönbeck, av Joh. Roslund	„ 9
	Några dikter från skånska kriget 1709—10, av Sture Bolin	„ 15
	Något om Föreningens verksamhet	„ 30
	Föreningens utflykter	„ 31
	Höganäs kommuns förvärv av södra delen av skogen vid Strandbaden, av Olof S. Eriksson	„ 33
	Höganäs museum, av d:o	„ 38

Arg. III.	Strandboplatser från stenåldern i Jonstorp, av Oskar Lidén	Sid.	3
	Offerkällor i Kullabygden, av Henning Olsson ..	„	27
	Något om Väsby kyrkas byggnadshistoria, av Emil Hansén	„	36
	Mejerihanteringen i Kullen, av Olof S. Eriksson ..	„	40
	Kullens hembygdsförening 1929	„	46
Arg. IV.	Kyrkoherdar i Väsby pastorat, anteckningar av C. P. Holm	„	5
	Kullens hembygdsförening	„	66
Arg. V.	Ett och annat från det gamla Jonstorp, av Yngve Lindström	„	3
	Jonas Lundbergsson, av H. J. Brolander	„	8
	Wäsby socken i Luggude härad, av Cacpar Schönbeck	„	14
	Några randanteckningar till d:o, av Emil Hansén ..	„	25
	Kullens hembygdsförening 1931	„	30
	Kullens hembygdsförenings stadgar	„	35

Tryckeri-A.-B. Demokraten
Hälsingborg
1932

Pris kr. 2: - .
(1/2 dollar.)